

(Bøffen) udtalte som Indledning først en almindelig Dom. Jeg maa dog her tilføje, at vi her kun have Lovens almindelige Karakter at behandle ved første Behandling, og uagter vi ganske vist kunne og maa komme ind paa de enkelte Bestemmelser, saa er det dog selvfølgeligst at det kun er disse almindelige Opfattelser og Hovedsynspunkter, som her kunne gjøres gjældende og komme i Betragtning. Og jeg vil desuden forudsikke den almindelige Bemærkning, at man jo naturligvis kan fremsætte 10, 20 ja, om man vil, 100 Opfattelser, vedrørende dette meget omfattende Omraade for Skoleloven, hvad man kan sige, det er ikke ganske som jeg vil have det; det er en Fare derved, det vil blive bekofteligt, og det vil give Besvær. Alle disse almindelige Talemaader kan man komme med, men jeg tror, at man vil indrømme, at dette ikke vil udrette det Mindste for Spørgsmaalets Udvikling og navnlig ikke, hvor Sagen er til første Behandling; thi det er først under den fortsatte Behandling, at den bliver behørig veiet og drøftet, og først da faae Indendragene nogen Betydning. Med Hensyn til almindelige Domme er Sagen ganske vist en noget anden. Nu udtalte det ærede Medlem for Præstis Amts 6te Valgkreds sig saaledes. Han sagde, at man ikke kunde gaa ind paa dette Lovforslag, fordi det var en Overraskelse, fordi jeg paa en overraskende Maade var fremkommen med et virkeligt Tilbagekridt i Frihedsretning. Ja, nu kommer der noget Nyt frem, at jeg kommer til at overraske mig over Overraskelsen, thi det synes jeg, at man maa indrømme, at der virkelig ikke kan siges, at Thinget er bleven overrasket ved dette; jeg tror at turde sige, at det sjældent er Tilfældet, at noget mere omfattende Lovforslag er gaaet den foreløbige og forberedende Vej som netop dette. Jeg tør sige, at den Udvikling, som blev givet fra min Side i forrige Samling, var saa udtømmende og udførlig, at der visstnok ikke er et eneste Punkt i Lovforslaget, som ikke kan siges at have sin Rod og Begrundelse i denne, og om det end paa enkelte Punkter som jeg ved anden Leilighed skal komme til, fra min Side er bleven modificeret, saa er dette ikke Alidet end, hvad jeg den Gang antydede som Noget, jeg sandsynligvis vilde kunne komme til ved Sagens fortsatte og omfattende Behandling, som jeg tænkte mig som Resultat af den da fremsundne Forespørgsel. Og deri har jeg ikke taget fejl; thi det tør jeg dog vel sige, at dette Spørgsmaal har været Gjenstand for en meget omfattende og gjentagen Drøftelse rundt omkring, saa at det forekommer mig, at Alt, hvad der heri indholdes, er at den Bessaffenhed, at der ikke kan være Tale om Noget, som skulde være overraskende. Men at Overraskelsen skulde bestaa i et Tilbagekridt i Frihedsretning, det er jo Noget, som jeg uægtelig kunde vente vilde komme frem fra den

ærede Rigsdagsmand. Det er, som det synes, en uundgaelig Skjebne, naar den ærede Rigsdagsmand og jeg forhandle en Sag, at vi saa komme til, at han betragter som Tilbagekridt, hvad jeg betragter som Fremkridt. Dette vil altsaa ikke i og for sig kunne overraske mig. Dog maa jeg sige, at det forekommer mig, at her maatte det ligesom ligge nær, at den ganske Sætning, han først udtalte om, at man skal gaa fuldt ud og gjøre det fulde Skridt i Friheden, ikke ret vil passe i nærværende Tilfælde, hvor der er Spørgsmaal om Børneundervisning. Der er Noget, forekommer det mig, som siger sig selv, ligesom ganske instinktmæssig, at man her ikke befinder sig vel ved den rene Frihed, og at den fulde Frihed vil gaa ud paa fløt ikke at forde nogen som helst Undervisning. Der er ligesom en Jølelse af, at man ikke kan komme ud af det med denne Frihed. Sagen er, at det staar klart, at de, som man skulde vise Frihed imod, kunde faae god Grund til dybt at beklage, at man havde ladet sig lede af denne Sætning om at gaa Frihedsveien fuldt ud, en Sætning, der vilde kunne faa en sørgelig Indflydelse paa deres hele Fremtid, og Staten selv vilde komme til at beklage sig derved. Det er en Sag, der for hele Statens Velvære er af største Betydning under alle Forhold og ikke mindst de nuværende, hvorledes den opvørende Slegt kommer til at leve i Uvidenhed eller oplyst. Det synes altsaa dog, at man ligesom maa have en Jølelse af, at det ikke er dette, der her paa nogen Maade kan være afgjørende. Det synes imidlertid ogsaa, som om dette var Noget, der tilbørlig svævede den ærede første Tale for Die. Jeg fik ikke af hans Foredrag noget andet Billede; i alt Fald forekom det mig, at det mere end almindeligt blev holdt i det Almindelige og Dunkle. Men der var dog en Hovedsætning, som han kom tilbage til, nemlig at der var det Sørgelige ved Sagen, at man ved en Reform af Skolelovgivningen nu i 1873 ikke var kommen ganske anderledes bort fra 1814, og at man ikke var kommen til at indse, at det, der nu skulde ske, var noget Alidet end det, der den Gang skete. Dengang var Spørgsmaalet om en Tvang, som kom fra oven og gennemførte Undervisningen; men nu skulde det netop være Friheden, nu skulde det ikke være, som han yttrede, som dengang for 60 Aar siden, at man vel havde en Konge, som vilde gjøre Noget for Folket, men ikke vilde gjøre det ved Folket, nu derimod vare vi kommet under saadanne Forhold, at nu skulde det ske baade for Folket og ved Folket. Jeg tror ikke, at jeg tager fejl ved at udtrykke hans Tankegang saaledes. Jeg mener imidlertid, at det er en betydelig Misforstaaelse, naar man tror, at saadanne politiske og konstitutionelle Forhold have nogen væsentlig Indflydelse paa det Spørgsmaal, der her foreligger. Det er ganske vist, at man i denne Henseende kan sige, at naar der leves